

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سلسله عقیده اسلامی ۲۰

ایمان، اسلام و احسان

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين و الصلاة و السلام على
رسول الله و على آله و اصحابه الى يوم الدين و
اما بعد :

تعریف ایمان:

ایمان در لغت به معنی تصدیق کردن و اقرار کردن است و
در شرع به معنی اعتقاد داشتن با قلب و اقرار کردن با زبان و
عمل نمودن با اعضا و جوارح می باشد.

ارکان ایمان و دلیل بر آن:

ارکان ایمان شش تا هستند و دلیل بر آن این فرموده الله
تعالی می باشد: ﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُولُؤْا وَجُوهَكُمْ قِبَلَ
الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّنَ﴾ (بقره ۱۷۷)

یعنی: نیکی این نیست که روی خود را به سوی مشرق و
مغرب کنید بلکه نیکی این است که به الله، روز آخرت،
ملائکه، کتابها و پیامبران ایمان داشته باشید. و از سنت
حدیث جبریل است که از پیامبر ج سؤال می کند و می
گوید: «أَخْبَرَنِي عَنْ الْإِيمَانِ قَالَ أَنْ تُوْمِنَ بِاللّٰهِ
وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَتُوْمِنَ
بِالْقَدْرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ قَالَ صَدَقْتُ». متفق علیه: بخاری
(۵۰) و مسلم (۸).

«مرا از ایمان خبر ده، ایشان فرمودند: ایمان عبارت است از
این که ایمان بیاوری به یگانگی خدا، به ملائکه، به پیامبران،
به روز قیامت، به سرنوشت؛ (یعنی تقدیر)، و ایمان بیاوری به
خیر و شر آن. گفت: راست گفتی».

زیاد شدن ایمان و کم شدن آن:

کتاب و سنت بر اینکه ایمان با انجام طاعت و عبادت زیاد و
با انجام معصیت و گناه کم می شود، دلالت دارند.

خداوند در کتابش می فرماید: ﴿وَالَّذِينَ أَهْتَدُوا زَادَهُمْ
هُدًى وَءَاتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ﴾ (محمد ۱۷).

«و کسانی که هدایت یافتند بر هدایتشان افزود و به آنها تقوا
و پرهیزگاری عطا نمود» و می فرماید: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ
الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللّٰهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ ءَايَتُهُ
زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ (انفال ۲)

«ایمانداران کسانی هستند که هنگامی یاد الله می شود
دلهايشان بترسد و هنگامی که آیات خداوند بر آنها تلاوت
می شود ایمانشان زیاد می گردد و بر پرورگارشات توکل
می نمایند» و از سنت این فرموده رسول الله صلی الله علیه
وسلم است که می فرماید: «يُخْرَجُ مِنَ النَّارِ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ
مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ إِيْمَانٍ» بخاری (۷۵۱۰) مسلم (۱۹۳).

«هر کس در قلبش به اندازه سرسوزنی ایمان باشد از آتش
خارج می شود» و همچنین می فرماید: «الْإِيمَانُ يَضَعُ
وَسَبْعُونَ شُعْبَةً أَعْلَاهَا لَا إِلَهَ إِلَّا اللّٰهُ وَأَدْنَاهَا
إِمَاطَةُ الْأَذَىٰ عَنِ الطَّرِيقِ وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ
الْإِيمَانِ» صحیح مسلم کتاب الإیمان (۵۷).

«ایمان هفتاد و چند شعبه دارد که بالاترین آن لا اله الا الله و
کمترین آن از بین بردن اذیت از سر راه مردم است و حیا
شعبه ای از ایمان است».

حکم کسی که مرتکب گناه کبیره می شود؛ گناهان کبیره دو نوع هستند؛

نوعی از آن باعث کافر شدن و نوعی دیگر شخص را از اسلام خارج نمی کند. اما آنکه باعث کافر شدن می شود، شریک قرار دادن با الله تعالی، زیرا آن از بزرگترین گناهان است که به وسیله آن خداوند نافرمانی می شود، نفاق اعتقادی، دشنام دادن به خداوند و رسولش و مانند اینها. و نوع دوم گناهان کبیره ای که شخص مادامی که آن را حلال نداند از اسلام خارج نمی شود و فاسق و عاصی نامیده می شود. و حکم آن در آخرت تحت مشیت و اراده پروردگار است اگر خواست او را با رحمت خود می بخشد و اگر خواست او را با عدل خود عذاب می دهد همراه با این توضیح که برای همیشه در آتش نمی ماند بلکه عاقبت و سرانجام او بخاطر توحید و ایمانش بهشت است. الله تعالی می فرماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَنْ يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَلِكَ لِمَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ (نساء ۱۱۶).

«خداوند از اینکه برای او شریک قرار داده می شود را نمی بخشد و جز آن برای هر کس که بخواهد می بخشد و هر کس به خداوند مشرک شود در گمراهی بسیار دوری افتاده است». در صحیحین از انس روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم میفرماید: «يَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَزَنُّ شَعِيرَةٍ مِنْ خَيْرٍ وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَزَنُّ بَرَةٍ مِنْ خَيْرٍ وَيَخْرُجُ مِنَ النَّارِ مَنْ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَفِي قَلْبِهِ وَزَنُّ ذَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ» بخاری (۴۴)، و مسلم (۱۹۲).

«هر کس که لا اله الا الله بگوید و به اندازه یک دانۀ جو ایمان در دل او باشد، از دوزخ بیرون آورده می شود. و هر کس که لا اله الا الله را بر زبان آورد و به اندازه یک دانۀ گندم ایمان در دل او باشد، از دوزخ بیرون آورده میشود. و هر کس که لا اله الا الله بگوید و به اندازه ذره ای ایمان در دل او باشد، از دوزخ بیرون آورده می شود». و این چیزی است که نصوص بر آن دلالت دارد و سلف امت از صحابه، تابعین و تابع تابعین که بر خیر و هدایت بودند در حکم کسی که مرتکب گناه کبیره می شود بر آن هستند و این منهج وسط بین افراط و تفریط است. افراط مذهب خوارج در قدیم و جدید است آنها کسانی هستند که مرتکبین گناهان کبیره را تکفیر می کنند و آنها را از امت اسلام خارج می گردانند و خوششان را حلال می دانند و معتقدند که در روز قیامت برای همیشه در آتش ماندگارند و اهل تفریط و تقصیر کسانی که مرتکبین گناهان کبیره را صاحب ایمان کامل می دانند و بین کسی که مرتکب گناه کبیره می شود و مؤمن کاملی که به ادای طاعت و عبادت می پردازد و از حرامهای خداوند دوری می گیرند فرقی نمی نهند کما اینکه این مذهب غلاة مرجئه می باشد.

دلیل بر اینکه مرتکب گناه کبیره کافر نیست الله تعالی می فرماید: ﴿وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَىٰ فَاقْتُلُوا الَّتِي تَبَغَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ فَأَصْلَحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ

الْمُفْسِدِينَ ﴿۱۰﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلَحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿۱۱﴾ (حجرات ۹-۱۰)

«هرگاه دو طائفه از مسلمانان با هم جنگیدند در میان آنها صلح برقرار سازید. اگر یکی از دو گروه در حق دیگری ستم روا داشت با آن دسته ای که ستم می کند بجنگید تا زمانی که به سوی فرمان خدا برمی گردد و حکمش را می پذیرد، هرگاه باز گشت و فرمان الله را پذیرا شد، در میانشان دادگرانه صلح برقرار سازید چرا که خداوند عادلان را دوست دارد. تنها مؤمنان برادر یکدیگرند، پس میان برادران صلح و آشتی برپا دارید تقوای خداوند را داشته باشید تا مورد رحم قرار گیرید» در این دو آیه الله تعالی ایمان را برای کسانی که مرتکب جنگ با مؤمنان می شوند و دسته ای بر دسته دیگر طغیان میکنند ثابت می کند و این (گناه جنگ با اهل ایمان) از جمله گناهان کبیره است با این حال خداوند آنها را برادر قرار می دهد و خداوند به اهل ایمان امر می کند که بین کسانی که در ایمان، برادر ایشان هستند صلح و آشتی برقرار سازند.

و از سنت آنچه است که مسلم از ابوسعید خدریس روایت می کند که رسول الله صلی الله علیه وسلم می فرماید: «يُدْخِلُ اللَّهُ أَهْلَ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ يُدْخِلُ مَنْ بَشَاءَ بِرَحْمَتِهِ وَيُدْخِلُ أَهْلَ النَّارِ النَّارَ ثُمَّ يَقُولُ انْظُرُوا مَنْ وَجَدْتُمْ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ فَأَخْرِجُوهُ» صحیح مسلم کتاب الإیمان . ۱۸۴

«اهل بهشت داخل بهشت می شوند، هر کس را خداوند بخواهد به رحمت خود داخل می کند و اهل آتش داخل

آتش می شوند. سپس الله تعالى می فرماید: بنگرید هر کس به اندازه دانه خردلی ایمان در قلبش وجود دارد از آن خارجش کنید». این حدیث بر همیشگی نبودن مرتکب گناه کبیره در آتش دلالت دارد آنجا که هر کس در قلبش کمترین چیزی از ایمان در قلبش باشد از آن خارج می شود همچنین حدیث بر تفاوت اهل ایمان بر حسب اعمالشان و اینکه آن زیاد و کم می شود به اندازه آنچه مؤمن از واجبات ترک می کند یا از حرامها مرتکب می شود دلالت می نماید.

تعریف اسلام:

اسلام در لغت به معنی تسلیم، اطاعت و فرمانبری است. و در شرع به معنی تسلیم الله شدن به تنهایی و اطاعت و فرمانبرداری از او و خالی شدن از شرک و عدم دشمنی با اهل آن می باشد. الله تعالى می فرماید: ﴿قُلْ إِنْ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ۝ لَا شَرِيكَ لَهُ ۚ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ ۝﴾ (انعام ۱۶۲-۱۶۳) «بگو نماز، قربانی، زندگی و مرگم برای الله پرورگار عالمیان است برای او شریکی نیست و به آن امر شده ام و من نخستین مسلمانم» و می فرماید: ﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ۝﴾ (آل عمران: ۸۵) «هر کس غیر از اسلام دینی قبول کند از او هرگز پذیرفته نمی شود و در آخرت از زیانمندان است».

ارکان اسلام:

ارکان اسلام آنگونه که رسول الله صلی الله علیه وسلم بیان می کند پنج تا هستند. در حدیث عبدالله بن عمر م آمده که رسول الله صلی الله علیه وسلم می فرماید: «بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَصَوْمِ رَمَضَانَ وَحَجِّ الْبَيْتِ» صحیح بخاری (۸)، و صحیح مسلم حدیث (۱۶).

«سلام بر پنج چیز بنا شده است: نخست، گواهی دادن بر اینکه خداوند، یکی است و جز او، معبود برحق وجود ندارد و محمد ص رسول خداست. دوم: اقامه نماز، سوم: دادن زکات، چهارم: روزه گرفتن ماه مبارک رمضان، پنجم: ادای حج». حدیث جبریل نیز که پیشتر گذشت بر آن دلالت دارد که در آن آمده: «يَا مُحَمَّد! أَخْبِرْنِي عَنْ الْإِسْلَامِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَتَقِيمَ الصَّلَاةَ وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ وَتَصُومَ رَمَضَانَ وَتَحُجَّ الْبَيْتَ إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا. قَالَ: صَدَقْتَ» تقدم متفق عليه: صحیح بخاری (۸)، و صحیح مسلم (۸).

«ای محمد! مرا از اسلام خبر ده. پیامبر ج در پاسخ فرمود: اسلام عبارت است از این که گواهی دهی و یقین داشته باشی، معبودی به حق جز خدای یکتا نیست، و آن که محمد فرستاده خداست، و نماز برپا داری، و زکات بدهی، و روزه رمضان بگیری، و اگر توانایی بدنی و مالی و توشه راه و وسیله ای برای سفر داشته باشی حج خانه خدا را انجام دهی. گفت: راست گفتی».

معنی شهادتین (اشهد ان لا اله الا الله و اشهد ان محمدا رسول الله):

معنی شهادت ان لا اله الا الله یعنی هیچ معبود به حقی جز الله نیست و معنی شهادت ان محمدا رسول الله یعنی در آنچه امر کند، اطاعتش کنیم و در آنچه خبر می دهد، تصدیق نماییم و از آنچه نهی می کند، دوری گزینیم و خداوند را جز به آنچه شریعت امر کرده، عبادت نکنیم.

احسان:

معنای احسان این است که خداوند را در آشکار و نهان، محبت و ترس، مراقب و نگهبان بدانیم و با محافظت کردن بر انجام فرائض و نوافل و دوری نمودن از محرمات و مکروهات خداوند به ثواب و پاداشش امیدوار و از مجازاتش بترسیم. و محسنین کسانی هستند که در انجام کارهای نیک گوی سبقت را ربوده اند و در انجام اعمال بیشتر با یکدیگر مسابقه می دهند. دلیل بر آن:

الله تعالى در کتابش می فرماید: ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ ۝﴾ (نحل ۱۲۸). «خداوند همراه کسانی است که تقوا پیشه می کنند و کسانی که محسن هستند» و در سنت آنچه در حدیث جبریل آمده که او از پیامبر صلی الله علیه وسلم سؤال نمود و فرمود: مرا از احسان خبر بده؟ فرمود: «أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ» احسان عبارتست از اینکه چنان خدا را بندگی کنی گویا او را می بینی، و اگر تو او را نمی بینی، یقین بدار که او تو را می بیند».

رابطه بین اسلام، ایمان و احسان:

اسلام، ایمان و احسان در حدیث جبریل ذکر شده که او (جبریل) پیش پیامبر صلی الله علیه وسلم آمده و از این امور سؤال نموده است پس پیامبر اینگونه جواب داده: از اسلام به عنوان اعمال ظاهری که عبارتند از: اشهد ان لا اله الا الله و ان محمدا رسول الله، برپا داشتن نماز، دادن زکات، حج خانه خدا، و روزه ماه رمضان و از ایمان به عنوان امور غیبی که عبارتند از ایمان به الله، ملائکه، کتابهای آسمانی، پیامبران، روز آخرت و قدر چه خیر باشد یا شر و از احسان به عنوان مراقب و نگهبان در نهانی و آشکار که فرمود: خداوند را آنگونه عبادت نما که تو او را می بینی و اگر تو او را نمی بینی او ترا می بیند، نام برده است.

هنگامی که این سه امور با هم جمع شوند برای هریک از آنها معنی خاصی وجود دارد. منظور از اسلام، اعمال ظاهری و منظور از ایمان امورات غیبی است. منظور از احسان بالاترین مرتبه عبادت است. و هنگامی که اسلام به تنهایی ذکر شود در آن ایمان نیز داخل است و همچنین هنگامی که ایمان به تنهایی ذکر شود اسلام در آن داخل است و هرگاه احسان به تنهایی ذکر شود اسلام و ایمان در آن داخل هستند.

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد وعلی آله
وصحبه أجمعین.
وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمین.